Grigore Constantinescu

Comuna

BĂLILESTI

PITEŞTI

MMXV

BĂLILEŞTI

COMPONENŢĂ: Comuna este formată din 7 sate: **Bălileşti**; Băjeşti; Goleşti; Poieniţa; Priboaia; Ulita; Valea Mare-Bratia.
DISTANŢA FAŢĂ DE REŞEDINŢA JUDEŢULUI: 28 km.
SUPRAFAŢĂ: 59,9 km^2.
POPULAŢIE: 4.105 locuitori [2.037 M + 2.068 F] (2011).

ATESTARE DOCUMENTARĂ:

Băjeşti – 1519 [7028] septembrie 2 (DIR, XVI, B, ŢR, vol. I, doc. 150)• **Goleşti** – 1567 [7076] decembrie 5 (DRH, B, ŢR, vol. VI, doc. 47)• ***Mogoşeşti**, lângă Băjeşti – 1526 [7034] mai 18 (DRH, B, ŢR, vol. III, doc. 11)• **Ulita** – 1533 [7041] aprilie 26 (DRH, B, ŢR, vol. III, doc. 157)• **Bălileşti** – 1598 martie 24 (JA).

În contextul localităților componente, cea mai veche atestare documentară se consemnează în cazul satului Băjești.

Satul este atestat documentar inițial în hrisovul emis de cancelaria domnească a voievodului Neagoe Basarab la 2 septembrie 1519, prin care se confirmă Mănăstirii Valea daniile monahiei Magdalena și comisului Hamza: „la Băjești, oricât se va alege partea lui Voico toată, pentru că au cumpărat-o de la Voico pentru 1.500 aspri".

Sit arheologic: Existenţa anterioară a unei comunităţi umane pe teritoriul actual al localităţii Băjeşti este atestată printr-un topor de piatră datând din epoca bronzului descoperit întâmplător în aria satului, precum şi prin Aşezarea de epocă romană de la Goleşti –[▲]– cercetată arheologic de dr. Dragoș Măndescu [2005].

TOPONIMIE:

- **Băjeşti** – toponim format pe baza unui eponim – *Băj* (atestat local, prin numele topic Valea lui Băj) + sufixul colectiv –*eşti*, care indică organizarea socială pe bază de obşte a aşezării. Conform menţiunii lui C. Rădulescu-Codin, inserate în «Muscelul nostru…», p. 35, „în sat, se afla vistieria de pe Valea lui Băj, de unde, pe olane, pe sub pământ, se aducea apă în cetate".

- **Bălileşti** – toponim cu semnificaţie socială format pe baza eponimului *Bălilă* + sufixul colectiv –*eşti*, cu accepţia precizată anterior.

- **Goleşti** – toponim format pe baza eponimului *Golea* + sufixul colectiv –*eşti*.

- **Poieniţa** – nume topic indicând amplasarea aşezării într-o „curătură".

- **Priboaia** – toponim format pe baza apelativului *priboi* care prezintă un sens multiplu: „loc unde dealul dă de-a dreptul într-o apă fără a rămâne loc de potecă; unealtă cu care se găuresc curelele sau cercurile de fier; plantă (Geranium macroorbisum)", toate sensurile menţionate fiind posibile în situaţia existentă.

- **Valea Mare-Bratia** – toponim compus, indicând forma de relief, asociat cu numele apei *Bratia* (la origine, termen slav cu sens de „frate").

- **Ulita** – nume topic format prin aspirarea lui *h* iniţial, relevând atitudinea socială faţă de o persoană, ori faţă de colectivitatea locală.

SPECIFIC ETNOCULTURAL:

Arhitectură populară musceleană. Construcţiile relevă, prin structura lor, ocupaţiile tradiţionale locale, parterul fiind amenajat ca loc de depozitare a produselor agricole. Etajul este destinat locuinţei propriu-zise. Plan bicameral generalizat cu acces din sală, a cărei scară este mascată printr-un pălimar de zid. Construcţiile relativ recente prezintă un plan extins, un décor mural amplificat de factură geometrizantă, deschideri în arce trilobate sau în plin cintru. Casa Agripina Constantinescu – [▲]–, amplasată în cătunul Rumâneşti, reprezintă un model de arhitectură tradiţională musceleană, caracteristică sfârşitul secolului al XIX-lea.

Localitatea Poieniţa este un renumit centru muscelean de olărit. Se produce, în special, ceramică utilitară, ornamentată în „valuri", în partea superioară, şi „limbi" albe de var, în partea inferioară. Arta modelării lutului este practicată, actualmente, de către olarii: Dumitru Dobrescu (n. 1927), Ion V. Enoiu (n. 1921), Filofteia Zgărdescu (n. 1924) din satul Poeniţa. Vasele lucrate de către talentaţii olari sunt vândute în pieţele săptămânale, sau la bâlciurile anuale din zona Muscel, dar arealul de desfacere este mult extins, incluzând chiar şi unele zone din Bărăgan.

Port popular tradiţional muscelean.

În domeniul artei populare, s-au remarcat, în fazele finale ale concursurilor naţionale organizate în perioada anilor 1956–2006, olarii din Bălileşti: Mielu Dobre, Ion Enoiu, Maria Georgescu, Constantin Zărnescu, Filofteia Zgărdescu şi Nicolae Zgărdescu care au obţinut premii ori menţiuni pentru arta modelării lutului, iar, în prelucrarea artistică a lemnului, prof. Ion Cârlănaru din Poeniţa.

Ansamblul folcloric «Mlădiţe muscelene» al Căminului cultural Poeniţa – coordonat de către prof. Maria Popescu – include, în repertoriul său, dansurile populare din zona etnofolclorică Argeş-Muscel: Brâul, Hora mare, Hora Nuţii, Sârba lui 22, Ungurească.

PATRIMONIUL CULTURAL-ISTORIC:

✚**Biserica Băjeşti** «Adormirea Maicii Domnului» –[▲]– ctitoria marelui vornic Mareş Băjescu şi a soţiei sale, Ilinca, a fost edificată în 1666 (concomitent cu o altă ctitorie a lor, Mănăstirea Cornetu), în incinta curţii boiereşti de plan patrulater, delimitate prin ziduri prevăzute cu turn circular de colţ şi metereze. Construcţia ecleziastică prezintă un plan treflat cu abside poligonale şi pronaos supralărgit, turlă-clopotniţă de zid pe bază pătrată deasupra pronaosului. Amplu décor arhitectural: ancadrament de piatră la intrare, sculptat în motive predominant vegetale, specifice barocului şi linii împletite, ca şi ancadramentul arcadei de acces în naos; iconostas din lemn sculptat şi poleit; cristelniţă de piatră având un cap de tătar sculptat. Pictura murală originară, „remarcabilă prin valenţele sale artistice şi documentare" – opera zugravului Tudoran [1669] – se păstrează integral; excelent restaurată, în perioada 1997-2005, de Viorel Grimalschi – pictor, grafician şi monumentalist, profesor universitar la Academia de Arte Plastice din Bucureşti –, pictura impresionează prin rafinamentul cromatic, tendinţa de individualizare a personajelor din tablourile votive, dar, mai ales, prin inedita prezenţă a tabloului zidarului Dragomir – constructorul ansamblului arhitectural, inclusiv al locaşului de cult – „primul portret de zidar care apare în pictura murală din Ţara Românească", alături de numeroasa familie a ctitorului: „Gheorghe, Stanca (pe peretele sudic), Mircea, Ilinca cu doi fii, Matei, Vişica ?; susţinând macheta bisericii, ctitorii: Mareş cu cinci băieţi, Maria cu şase fete", Antonie Vodă din Popeşti, domnul Ţării Româneşti, şi mitropolitul Dosiftei. În anul 1909, s-au întreprins reparaţii (înlocuirea şarpantei degradate şi învelirea cu tablă galvanizată groasă), cu cheltuiala lui Barbu Belu, urmaş al familiei Băjescu, iar, în 1966, prin preocuparea Comisiei Monumentelor Istorice.

În timpul ocupaţiei germane din Primul Război Mondial, invadatorii au luat cele trei clopote de la biserică. În cursul recentelor investigaţii arheologice efectuate de prof. dr. Spiridon Cristocea, s-a depistat, în perimetrul bisericii actuale, fundaţia unui locaş de cult

databil în secolul al XV-lea, de plan treflat, compus din naos şi altar. Din ansamblul arhitectural „Ruinele curţii lui Mareş Băjescu", se mai păstrează, într-o stare avansată de degradare, zidurile de incintă, o pivniţă boltită cilindric, întărită prin arc dublou, şi povarna. În patrimoniul bisericii, se află cărţi ritualice: Apostol [1743], Evanghelie [1746], Octoih [1750], Antologhion [1766], Mineie [1804-1805], Octoih [1811], Irmologhion [1825], Anastasimatar [1823], Ceaslov [1847] şi icoane pictate pe lemn în secolele XVII-XIX; proschinitar, jeţ arhieresc, uşi împărăteşti; obiecte de cult: cădelniţă, candelabru, potir ş. a.

✚Biserica Bălileşti «Adormirea Maicii Domnului» [1767]~ctitorită de obştea satelor Bălileşti şi Rumâneşti, pe locul unei biserici de lemn „ruinate" •intervenţii: adăugarea turlei Pantocrator [1900]; centură perimetrală de beton la fundaţie [1933] •pictură murală: Petre Cazan [1900]; „spălată" [1973].

✚Biserica Goleşti-Bratia (Ulita) «Adormirea Maicii Domnului» [1912-1926] ~ctitorită de Ion Prislopeanu, pe locul unei biserici de lemn „neîncăpătoare" •pictură murală: Ion Dogărescu-Rucăr [1925-1926].

✚Biserica Goleşti-Bratia «Sf. Treime; Sf. Filofteia» [1926-1942]~ctitorită de obştea satului Goleşti şi cătunului Priboaia, „prin râvna pr. C. Dinculescu, cu sprijinul prefectului de Muscel, Dumitru Alimănişteanu" •pictură murală: Ion Dogărescu-Rucăr [1938-1940].

✚Biserica Rumâneşti «Duminica Tuturor Sfinţilor; Adormirea Maicii Domnului» – [▲]– „fondată", în 1824, de „Nicolae Savu cu soţia sa, Maria, I. Rizan, Nicolae ereu, Achim, Linţa, Ioan, Ana, Zmaranda, G. Lazăr cu ajutorul la mai mulţi enoriaşi".

Biserica prezintă un plan trilobat cu abside poligonale; pridvor deschis susţinut pe coloane din calcar de Albeşti, pe latura vestică; turla-clopotniţă de secţiune pătrată este situată deasupra pridvorului, cu acces pe o scară. Pronaosul se separă de naos prin doi stâlpi masivi de zid. Acoperişul este puternic evazat la poale. În 1997, s-au efectuat reparaţii în exterior.

Din pictura murală originară în frescă, s-au conservat fragmentar tablourile votive ale ctitorilor îmbrăcaţi în costume boiereşti de epocă, macheta bisericii fiind redată realist; fresca a fost restaurată de pictorul Dumitru Iordache, de la Comisia Monumentelor Istorice, în anul 1937; repictată [1990].

În patrimoniul bisericii, se află cărţi ritualice: Apostol [1835], Ceaslov [1831], Evanghelie [1845], icoane pictate pe lemn în 1830 ş. a.

✝Cruci de piatră: **Băjeşti**: 1662 [7170] mai 10 –[▲]– la vest de biserică ■~**Bălileşti**: XVIII –[▲]– la extremitatea sudică a satului.

✝Monumente eroi: **Bălileşti** –[▲]– [1877; 1916-1918; 1941-1945]; autor: D. Măţăuanu – lângă Primăria Bălileşti ■~**Goleşti** [1941-1945] ■~ **Poieniţa** [1916-1918; 1941-1945] – în centrul satului.

În cursul luptelor pentru apărarea unității și independenței naționale a României, au căzut eroic la datorie 185 locuitori ai comunei Bălilești, numărul eroilor menționați nominal în monumentalul volum «Argeș. Cartea eroilor» fiind raportat la evenimente de importanță fundamentală în istoria neamului românesc: Războiul de independență [4], Primul război mondial [115], Al doilea război mondial [66].

Momente de istorie locală

În cursul desfășurării operațiunilor militare din Primul război mondial, localitatea Bălilești a fost „câmp de luptă", începând cu dimineața zilei de 14 noiembrie 1916, Detașamentul „Căpitan Eliade" din Divizia 14 Infanterie având misiunea de „a supraveghea Gura Văii Bratia și de a asigura o legătură permanentă cu comandamentul Armatei a 2-a Române, care își avea cartierul în zona Aninoasa".

Satul Golești va deveni, de asemenea, un câmp de luptă, prin ocuparea unui dispozitiv de apărare în seara zilei de 15 noiembrie 1916, de către Detașamentul „Locotenent Ioanid" compus din forțe ale Diviziei 14 Infanterie, cu misiunea menționată anterior.

Atacurile tot mai puternice ale trupelor inamice au determinat detașamentele românești să se replieze pe aliniamente succesive până la linia frontului Diviziei 14 Infanterie din Vulturești de Sus.

❖ MEMENTO:

Expoziţia familială de olărit «Ion şi Elena Enoiu» prezintă variate piese ceramice realizate în atelierul propriu: străchini, ulcioare împodobite cu „cap de berbec", bolci, oţetare, oale cu mănuşă, caţaveici, pârnăi pentru lapte, cratiţe, ceşti pentru vin şi ţuică, farfurii decorative, scrumiere ș. a.

Muzeul familiei Dan Dinulescu – muzeu privat de etnografie şi istorie – include în patrimoniul său circa 3000 de piese, printre care: ceramică antică, monede vechi, costume populare de la sfârşitul secolului al XIX-lea, colecţie de flori de mină din Munţii Apuseni ș. a.

IN MEMORIAM

✪ **CEAUȘESCU N. NICOLAE** [1923-2003] – profesor universitar de pedagogie; cercetător ştiinţific de excepţie. Opera: «Probleme pedagogice în educaţia fizică» [1966], «Rolul educaţiei în formarea omului» [1972], «Pedagogie» [1974], «Educaţia juridică a elevilor şi studenţilor» [1991], «Pedagogia juridică» [2001], «Etică şi justiţie» [2003] ş. a.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ:

Grigore Constantinescu– *Argeșul monumental – enciclopedie patrimonială*, Pitești, 2011, p. [543-546] – 41; Idem– *Biserica Băjeşti*, www.google.ro, calameo.1227548
Dimulescu Dan – *Aşezări muscelene Goleşti, Poeniţa, Ulita. File de istorie*, Piteşti, 2008; Dimulescu Dan, Dimulescu Maria – *Călător pe Valea Bratiei*, Piteşti, 2011; Pantazică Nicolae – *Băjeşti, satul de la poarta Raiului,* Piteşti, 2009; http://judete.biz/localitati-arges/; Ion Popescu-Argeşel – *Judeţul Argeş*.

–[▲]– Monument istoric şi de artă

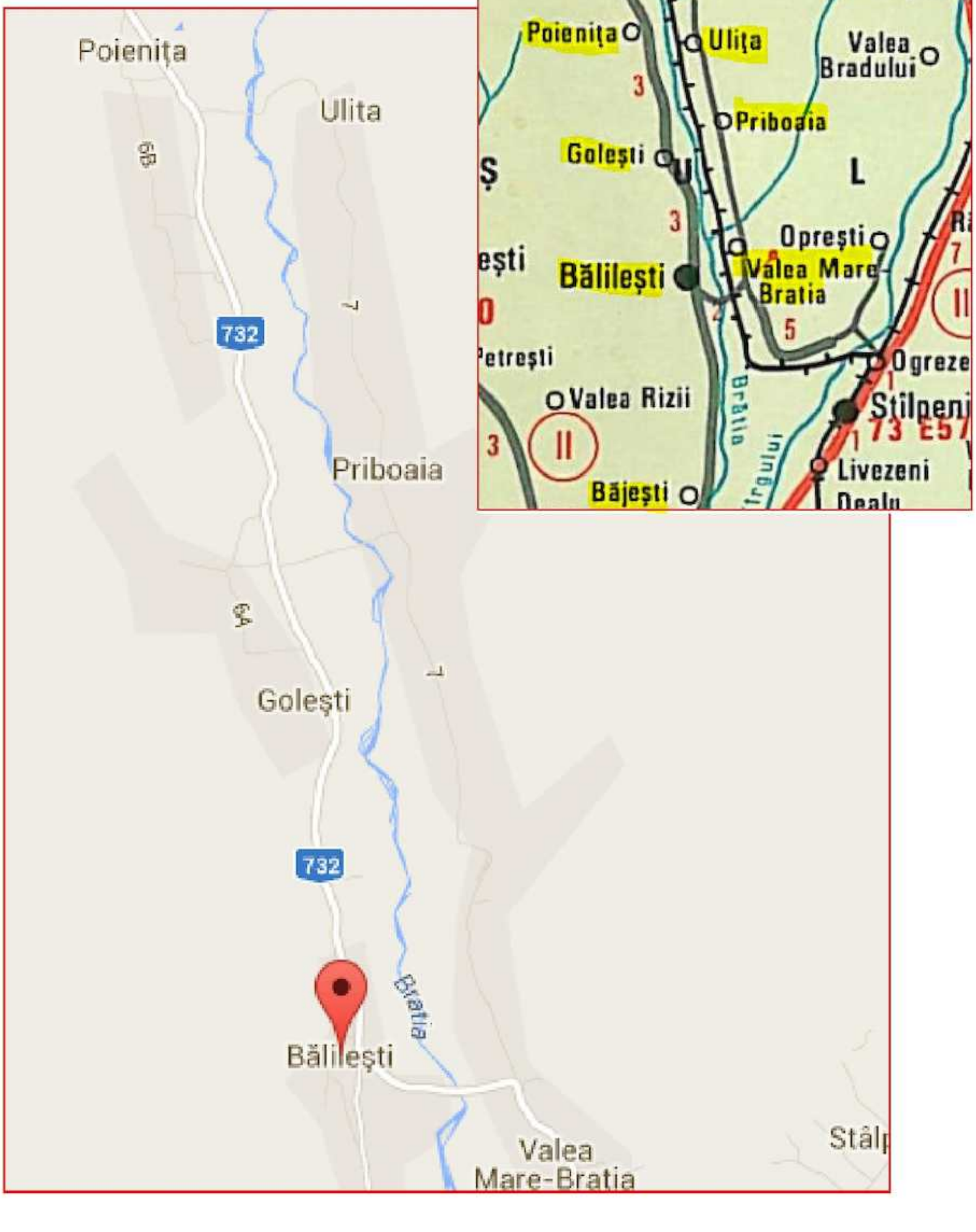
Poienița
Ulita
732
Priboaia
Golești
Bălilești
Valea Mare-Bratia
Mihăești
Poienița
Ulița
Valea Bradului
Priboaia
Golești
Opreşti
Bălilești
Valea Mare
Bratia
Petrești
Valea Rizii
Bâjești
Livezeni
Dealu

PRIMĂRIA COMUNEI BĂLILEŞTI.

BISERICA BĂJEŞTI.

BISERICA ULITA.

ŞCOALA BĂLILEŞTI.

MONUMENTE ALE EROILOR
DIN BĂLILEŞTI.

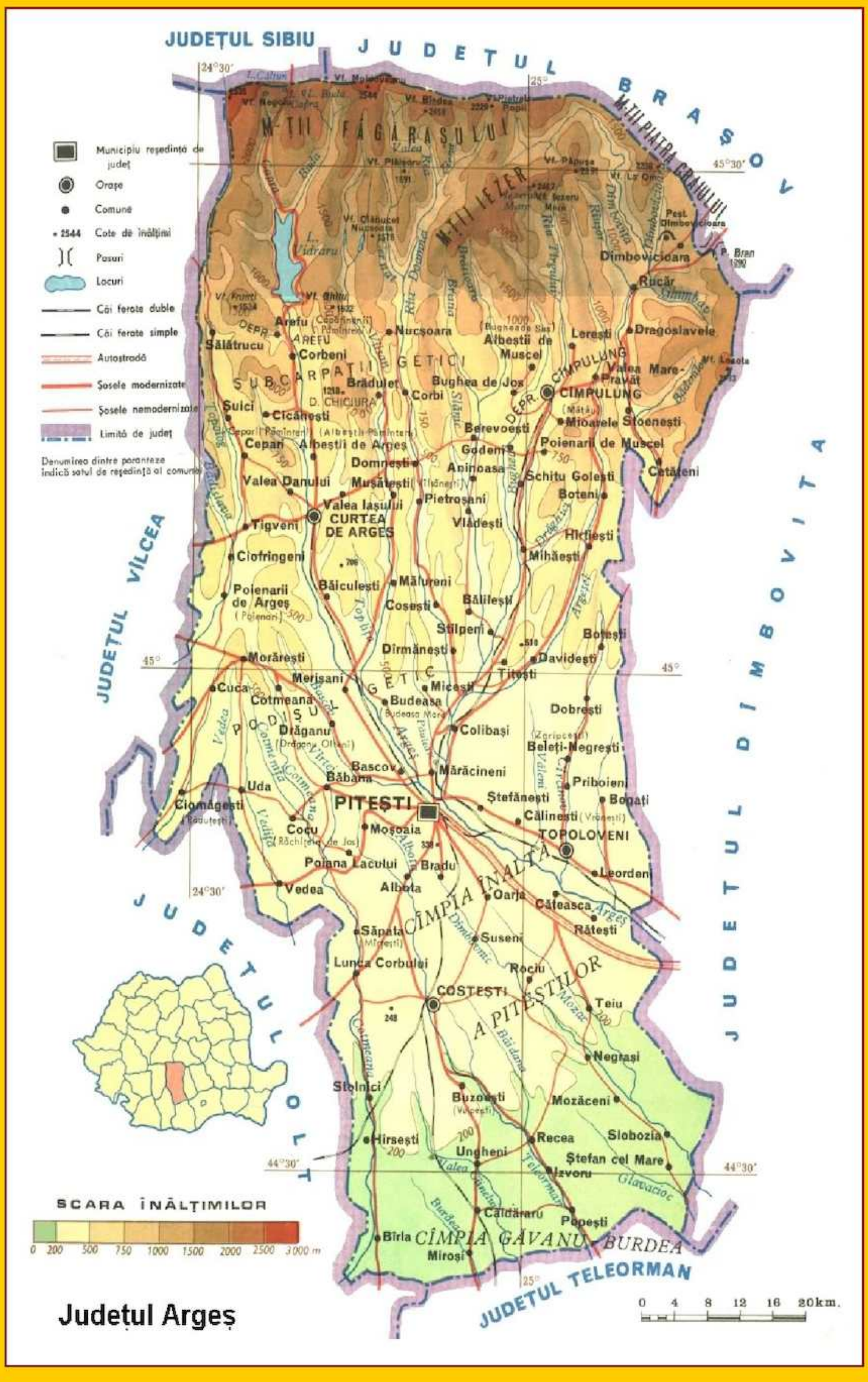

Județul Argeș